

Teknisk Rapport

En beskrivning av genomförande och metoder

Enkät till folkhögskollärare

Folkhögskollärare

2013-03-23

The logo for SCB (Statistiska centralbyrån) is a dark grey circle containing the letters 'SCB' in white, bold, sans-serif font.

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

SCB, Stockholm
08-506 940 00

SCB, Örebro
019-17 60 00

www.scb.se

Inledning

Enheten för Utbildning och arbete vid Statistiska centralbyrån (SCB) genomförde under vintern 2013, på uppdrag av Folkbildningsrådet, en undersökning om arbete, kompetens och kompetensbehov hos lärare inom folkhögskola

Populationen utgjordes av personal inom folkhögskola som helt eller delvis arbetar med undervisning/pedagogik.

Populationen bestod av 2 599 folkhögskollärare. Det var totalt 1 561 personer som besvarade frågeblanketten, vilket var 60,1 procent av populationen.

Resultatet i form av en datafil, tabeller och öppna svar levererades vecka 12.

Undersökningsledare på SCB var Ann-Charlott Larsson som även var metodstatistiker. Folkbildningsrådets kontaktperson gentemot SCB var Eva Åström.

Omfattning

Population och urval

Populationen, d.v.s. de objekt som man vill kunna dra slutsatser om, utgjordes av lärare som tjänstgör inom folkhögskola.

För att kunna dra ett urval från populationen skapades en urvalsram som avgränsade, identifierade och möjliggjorde koppling till objekten i populationen. Urvalsramen i undersökningen skapades med hjälp av data från Registret över personal inom folkhögskola avseende oktober 2011.

Följande avgränsning gjordes:

- helt tjänstlediga personer togs bort
- endast personal som hade tjänstgjort inom undervisning/pedagogiskt arbete togs med.

Urvalsramen utgjordes av 2 599 personer och samtliga dessa personer har ingått i undersökningen.

Tabell 1 Urvalsram fördelat efter kön, ålder, högsta utbildningsnivå och huvudman¹

Namn	Urvalsram
Kvinnor	1 446
Män	1 153
25 – 34 år	202
35 – 45 år	640
46 – 60 år	1 169
61 - år	588
Förgymnasial- och gymnasial utbildning inkl. okänd utbildning	250
Eftergymnasial utbildning < 3 år	603
Eftergymnasial utbildning 3 år och längre	1 746
Offentligägd	822
Rörelseägd	1 777
Totalt antal personer	2 599

Frågor/Variabler

Folkbildningsrådet utformade frågorna i frågeblanketterna i samarbete med SCB.

Därefter genomfördes en snabbgranskning av mätteknisk expertis i syfte att minska risken för mätfel. Grundläggande för bra kvalitet i en undersökning är kvaliteten på de data som samlas in. För att säkerställa att frågorna fungerar så bra som möjligt och enligt intentionerna har därför blanketten genomgått ett mättekniskt test.

Blanketten bestod av 15 nummerade frågor samt en ruta för ytterligare kommentarer. Flera av frågorna hade delfrågor vilket genererade totalt 196 frågor.

¹ I de fall då en person har arbetat vid fler än en folkhögskola har huvudman prioriterats utifrån tjänstgöringsomfattning, dvs. huvudman för skolan där personen arbetat mest valdes ut. Detta handlade om mindre än en procent av totala antalet personer i undersökningspopulationen. I de flesta fall arbetar en person endast vid en folkhögskola men kan ha arbetat med både undervisning/pedagogiskt arbete för allmän kurs respektive för särskild eller kort kurs.

Förutom de variabler som samlades in via frågeblanketten hämtades variablerna:

- Befattning, huvudman, skolkommun, utbildning, anställningslag, anställningsår, tjänstgöringsomfattning och tjänstgörings inriktning från registret över personal vid folkhögskola oktober 2012
- Högsta utbildningsnivå från Utbildningsregistret 2012
- Kön, ålder och folkbokföringsuppgifter från Registret över – totalbefolkningen 2012

Referensperiod för enkätfrågorna, se bifogad frågeblankett. Med referensperiod menas vilken tidpunkt svaren avser, t.ex. idag, förra veckan, senaste tre månaderna.

Datainsamling

I ett informationsbrev ombads folkhögskollärarna att besvara frågorna, via internet eller på en bifogad pappersblankett, och skicka svaret till SCB. Utskicket av informationsbrev och enkät gjordes den 28:e december 2012.

Sedan skickades 2 påminnelser till dem som inte besvarat enkäten. Ett tack- och påminnelsekort (ToP-kort) skickades den 14:e januari. En andra påminnelse skickades den 30:e januari. Insamlingen avslutades den 22 februari 2012.

Tabell 2 Beskrivning av inflödet. Antal och andel

	Antal	Andel
Efter första utskick	643	24,7
Efter ToP-kort	647	24,9
Efter enkätpåminnelse	271	10,3
Totalt svar inkl. övertäckning	1 561	60,1
Bortfall	1 038	39,9
Urval	2 599	100,0
Totalt övertäckning av svar (svarat nej på fråga 1)	217	13,9

I informationsbrevet kunde uppgiftslämnarna läsa om undersökningens bakgrund, syfte och att undersökningen genomfördes i samarbete mellan Folkbildningsrådet och SCB.

Informationsbrevet informerade också om att uppgifter hämtades från SCB:s register över totalbefolkningen samt från registret över personal i folkhögskolan och Utbildningsregistret och att avidentifierade uppgifter levereras till Folkbildningsrådet.

Brevet informerade även om personuppgiftslagen samt offentlighets- och sekretesslagen och att det var frivilligt att medverka i undersökningen.

För att SCB ska kunna lämna ut data från en enkätundersökning krävs informerats samtycke av uppgiftslämnarna. Det innebär att de genom att besvara blanketten och skicka in den godkänner att deras svar kompletteras med de bakgrundsvariabler, och behandlas på det sätt, som beskrivs i informationsbrevet.

Datainsamlingen genomfördes av enkätenheten vid SCB. De enkäter som kommit in via post registrerades med hjälp av skanning.

Kontroller har genomförts bland annat för att säkerställa så att endast valida värden förekommer i materialet.

Vid dubbelmarkeringar i enkäterna har rättningar gjorts enligt önskemål från de utredare som arbetar åt Folkbildningsrådet med undersökningen. Vid dubbelmarkeringar med fler än ett svar har ett svar av de två slumpats.

SCB kan inte garantera att den utvalda personen själv besvarat frågeblanketten.

Svarsdatafilen kompletterades med vikter för uppräkningsnivå.

Bortfall

Bortfallet består dels av objektbortfall, som innebär att frågeblanketten inte är besvarad alls, och dels av partiellt bortfall som innebär att vissa frågor i blanketten inte är besvarade. Om bortfallet skiljer sig från de svarande, med avseende på undersökningsvariablerna, så kan skattningarna som grundar sig på enbart de svarande vara skeva. För att reducera bortfalls-skevheten har vikter beräknats med hjälp av kalibrering (se bilaga).

Objektbortfall kan bland annat bero på att uppgiftslämnaren inte är villig att delta i undersökningen, att uppgiftslämnaren inte går att nå eller att uppgiftslämnaren är förhindrad att medverka.

Objektbortfallet i denna undersökning redovisas i tabell 3 nedan.

Tabell 3 Beskrivning av objektsbortfall

	Antal
Svar	1344
Övertäckning	243
Postreturer	14
Avböjd medverkan	4
Ej anträffad	1
Inkommen försent	7
Ej avhörda	986
Totalt	2 599

Med "Ej avhörda" menas att ingen uppgift om varför frågeblanketten/intervjun inte är besvarad har lämnats. Med "Avböjd medverkan" menas att SCB meddelats att uppgiftslämnaren inte vill medverka i undersökningen. "Ej anträffad" innehåller saknad adress i Registret över totalbefolkningen (RTB), eller hemlig adress.

Övertäckningen består i denna undersökning av 243 personer och består till störst del av personer som har svarat att de inte arbetar som folkhögskollärare i fråga 1. Se vidare under avsnittet om Ramtäckning.

Partiellt bortfall kan bero på att en fråga är svår att förstå, är känslig eller att uppgiftslämnaren glömmer att besvara frågan.

Det partiella bortfallet är lågt och varierar mellan 0 och 2 procent för frågorna. En del av frågorna i enkäten berör inte samtliga folkhögskollärare. Detta har gjort att andelen som svarat ingen uppfattning är högt i flera frågor exempelvis för frågorna nedan;

Fråga 7 delfråga 6- Att göra rättvisa bedömningar 15%

Fråga 12 delfråga 3 – aktuell forskning om folkhögskola ... 12%

Fråga 12 delfråga 12 – att undervisa på distans 19%

Viktberäkning och estimation

För varje svarande person (kallas objekt i fortsättningen) har en vikt beräknats. Syftet med detta är att kunna redovisa resultat för hela populationen och inte bara för de svarande. Vikten kallas därför även för uppräkningsstal.

Vikterna har beräknats utifrån antaganden om objektsbortfall och täckningsfel. Beräkningen gjordes med hjälp av ett av SCB egenutvecklat SAS-makro (CLAN).

Vikterna i denna undersökning kan beskrivas med formeln:

$$w_k = d_k \cdot v_k$$

Där w_k = vikt/uppräkningsstal för objekt k

d_k = designvikt = 1 eftersom det är en totalundersökning

v_k = kalibreringsvikt baserad på hjälpinformation

Designvikten är den del av vikten som beror på urvalsdesignen. I detta fall har samtliga objekt i populationen undersökts. Vid bortfall kan det vara så att vissa grupper av urvalet svarar i större utsträckning än övriga, t.ex. kan kvinnor svara i högre grad än män. Om de grupper som svarat i högre grad har en annan fördelning på undersökningsvariablerna än övriga kan detta ha en snedvridande effekt på resultatet. För att kompensera för detta har kalibreringsvikter använts (se bilaga för mer detaljer). Vikterna bygger på antagandet att ramen återspeglar populationen väl och därmed att över- och undertäckningen är försumbar. För en mer utförligare beskrivning av kalibreringssestimatorn se Lundström och Särndal (2001): *Estimation in the Presence of Nonresponse and Frame Imperfections*, Statistics Sweden.

Vikterna/uppräkningsstalen multipliceras med objektens variabelvärden för att skapa statistikvärden gällande för populationen. Om vikterna inte används så kan resultaten bli helt missvisande. Vikterna kompenserar för objektsbortfallet men inte för det partiella bortfallet.

För beräkning av skattningen av totaler används följande formel:

$$\hat{Y} = \sum_r w_k y_k$$

där w_k = vikt/uppräkningsstal för objekt k

y_k = variabelvärde för objekt k

summering sker av de svarande (r)

Och för beräkning av skattningen av medelvärden används följande formel:

$$\hat{\bar{Y}} = \frac{\sum_r w_k y_k}{\sum_r w_k}$$

där w_k = vikt/uppräkningsstal för objekt k

y_k = variabelvärde för objekt k

summering sker av de svarande (r).

Statistikens tillförlitlighet

Ramtäckning

Täckningsfel, under- och övertäckning, innebär att urvalsram och population inte helt stämmer överens. Undertäckning innebär att vissa objekt som ingår i populationen saknas i urvalsramen. Övertäckning innebär att objekt som inte ingår i populationen ändå finns i urvalsramen. Ett sätt att minska täckningsfelen är att ha bra och uppdaterade register.

I denna undersökning skapades urvalsramen utifrån Registret över pedagogisk personal i folkhögskolor oktober 2011 och undersökningen genomfördes vintern 2013. Under denna tidsperiod har personer slutat arbeta som folkhögskollärare och pensionerats. Dessa personer utgör övertäckning i undersökningen och bestod totalt av 243 personer vilket motsvarar 15,3 procent av inkomna svar (inkl. övertäckning).

Under tidsperioden mellan oktober 2011 och vintern 2013 har nya folkhögskollärare anställts. Dessa personer utgör undertäckning i undersökningen dvs. de har inte funnits med i urvalsramen. För att få en bild av undertäckningen har Registret över pedagogisk personal oktober 2012 jämförts mot Registret över pedagogisk personal oktober 2011. Det finns 525 personer som finns med i registret från oktober 2012 men inte i registret från oktober 2011, vilket motsvarar 19,2% av totala antalet folkhögskollärare oktober 2012 (2 730 personer). I tabellen nedan jämförs fördelningen av folkhögskollärare oktober 2011 mot fördelningen oktober 2012 respektive uppräknade svar från folkhögskollärarenkäten efter ett antal viktiga redovisningsvariabler.

Tabell 4 Beskrivning av fördelning i population oktober 2011, oktober 2012 och uppräknade svar, andel i %

Redovisningsgrupp	Urvalsram oktober 2012	Urvalsram oktober 2011	Svar	Uppräknade svar
Kön				
Kvinnor	55	56	57	56
Män	45	44	43	44
Ålder				
25 – 34 år	10	8	7	8
35 – 45 år	25	25	22	25
46 – 60 år	46	45	49	45
61 - år	19	22	22	22
Högsta utbildningsnivå				
Förgymnasial- och gymnasial utbildning inkl.	11	10	7	10
Eftergymnasial utbildning	22	23	23	23
Eftergymnasial utbildning 3 år och längre	67	67	70	67
Huvudman				
Offentligägd	31	32	34	32
Rörelseägd	69	68	66	68
Anställningsform				
Tillsvidareanställd	85	86	90	86
Visstidsanställd	15	14	10	14
Anställningsår				
0 – 5 år	32	35	29	35
6 – 10 år	19	18	18	18
11 år eller mer	49	47	53	47

Mätning

Ett fel som kan uppstå vid mätning är att lämnade uppgifter skiljer sig från faktiska uppgifter. Felet kallas mätfel och kan uppkomma då uppgiftslämnaren inte minns de faktiska uppgifterna, missförstår frågan eller medvetet svarar felaktigt.

Bearbetning

Vid den manuella och maskinella bearbetningen av datamaterialet kan bearbetningsfel uppstå. Exempel på bearbetningsfel är registreringsfel och kodningsfel. Dessa fel kan förhindras och upptäckas i de kontroller som genomförs vid dataregistreringen. I den här undersökningen bedöms registreringsfelet vara litet eftersom frågeblanketten hade fasta svarsalternativ (utom fråga 3 och 4).

Bortfall

Bortfallsfel inträffar om objekten i bortfallet och de svarande skiljer sig åt avseende frågorna/variablerna i undersökningen. En beskrivning av bortfallet finns i den bortfallsanalys som gjorts i samband med valet av hjälpinformation till kalibreringen (se bilaga).

Beskrivning av tabeller och datafil

Tabeller och diagram

Tabellerna har räknats upp till populationsnivå, vilket innebär att resultatet avser hela populationen och inte endast de svarande. Uppgifterna är således skattningar av andel personer i populationen med den aktuella egenskapen.

I andelstabellerna är värdena avrundade till närmaste heltal och värden under 0,5 är därmed avrundade till noll.

Tabellerna har sekretessgranskats så att inga uppgifter för enskilda objekt röjs. Mycket osäkra skattningar, där konfidensintervallet är större än andelsskattningen, har också prickats.

De tabeller som presenteras i denna rapport har tagits fram enligt de formler som presenterats i avsnitt "Viktberäkning och estimation" med hjälp av SAS och variansprogrammet ETOS.

Datafil

Observera att de bifogade vikterna ska användas vid analys och resultatframställning. När det förekommer bortfall kan datamaterialet inte ses som ett urval av oberoende lika fördelade observationer, som ofta antas i traditionell statistisk teori. Det är därför viktigt att tänka på att de flesta förprogrammerade dataprogram inte klarar av att analysera datamaterialet ifrån en undersökning med bortfall på ett korrekt sätt. Var noga med att kontrollera att de dataprogram som används för analys behandlar vikterna på ett riktigt sätt. Att ta fram frekvenser med beaktande av vikter klarar däremot de flesta statistikprogram.

Upprättning av datafilen efter insamling

Granskningen av datafilen med enkätsvaren börjar med att gå igenom samtliga frågor i enkäten och vilka svar som finns registrerade. Man kontrollerar att om en fråga har fyra svarsalternativ att det bara finns svaren 1, 2, 3 eller 4 samt 88 eller 0 för uppgift saknas.

Sedan har frågorna hanterats enligt överenskommelse med utredarna som arbetar åt folkbildningsrådet med undersökningen.

217 folkhögskollärare har svarat att de inte är anställda som lärare i en folkhögskola. Dessa ingår i datafilen då de svarat på fråga 1 i enkäten. De har fått kod 77 (ska ej svara) på resten av frågorna och därmed inte ingår i tabellredovisningen. De är behandlade som övertäckning från fråga 2 och framåt.

Dubbelmarkeringar där endast ett svar var tillåtet hanterades redan vid granskningen av enkäter: I samtliga fall har ett svar slumpats ut bland de angivna markeringarna förutom för fråga 2.

Fråga 5

- 4 individer har dubbelmarkering i någon/några delfrågor. Ett svar har slumpats ut.

Fråga 6:

- 12 individer har dubbelmarkering i någon/några delfrågor. Ett svar har slumpats ut.

Fråga 7:

- 8 individer har dubbelmarkering i någon/några delfrågor. Ett svar har slumpats ut.

Fråga 8:

- 12 individer har dubbelmarkering i någon/några delfrågor. Ett svar har slumpats ut.

Fråga 9:

- 1 individ har dubbelmarkering i någon/några delfrågor. Ett svar har slumpats ut.

Fråga 10:

- 6 individer har dubbelmarkering i någon/några delfrågor. Ett svar har slumpats ut.

Fråga 11:

- 13 individer har dubbelmarkering i någon/några delfrågor. Ett svar har slumpats ut.

-

Fråga 12:

- 31 individer har dubbelmarkering i någon/några delfrågor. Ett svar har slumpats ut.

Fråga 13:

- 12 individer har dubbelmarkering i någon/några delfrågor. Ett svar har slumpats ut.

Fråga 14:

- 10 individer har dubbelmarkering i någon/några delfrågor. Ett svar har slumpats ut.

Fråga 15:

- 9 individer har dubbelmarkering i någon/några delfrågor. Ett svar har slumpats ut.

Fråga 2:

För fråga 2 var det väldigt många dubbelmarkeringar – 186 personer har markerat 2 eller flera alternativ fördelade enligt nedan

Alternativ 1 och 2	64
Alternativ 1, 2 och 3	17
Alternativ 1 och 3	12
Alternativ 2 och 3	19
Alternativ 2 och 4	16
Övriga kombinationer	58

Det har därför skapats två variabler. Enligt önskemål från folkbildningsrådet sparades samtliga svar som en individ angett i fråga f2 – se variabelbeskrivningen för mikrodatafilen. I fråga f2n har en prioritering gjorts där det första angivna alternativet alltid har valts dvs. om uppgiftslämnaren har angett ett och två har alternativ ett valts och om uppgiftslämnaren har angett två, tre och fyra har alternativ två valts. I tabellerna har fråga f2n använts.

Efter att alla frågor gått igenom och kontrollerat så att endast valida värden finns kopplades registervariabler och vikter på filen.

Först efter det att datafilen är upprättad och komplett tas tabeller fram.

Statistiska mått

Materialet lämpar sig bäst att redovisas som totaler eller procentuella andelar för hela målpopulationen eller fördelat på olika redovisningsgrupper.

Redovisningsgrupper

Ofta redovisas statistik inte bara för hela populationen utan också för delgrupper (redovisningsgrupper). Redovisningsgrupper i den här undersökningen kan avgränsas med hjälp av registervariabler.

Sekretess och utlämnande

SCB har gjort en intern sekretessprövning för utlämnandet av data på mikronivå.

Dessutom har information om sekretesskydd skickats till Folkbildningsrådet med avseende på hur det avidentifierade datamaterialet får hanteras.

Bilagor

Kalibreringsrapport

Frågeformulär_Folkhögskollärare

Informationsbrev_Folkhögskollärare

Variabelbeskrivning mikrodatafil